

Til:

Rovviltnemndene i region 4 og 5 v/
Statsforvalteren i Innlandet
sfinpost@statsforvalteren.no

Fra:

NOAH – for dyrs rettigheter
Dronningens gate 13
0152 Oslo
register@dyrsrettigheter.no

Sak: 3-25

Dato: 11.09.2025

Klage på vedtak om kvote og område for lisensfelling av ulv utenfor ulvesonen i region 4 og 5 i 2025-2026

NOAH – for dyrs rettigheter påklager med dette vedtak om kvote og område for lisensfelling av ulv utenfor ulvesonen i region 4 og 5 i 2025-2026. Rovviltnemndene har vedtatt en kvote for lisensfelling av 12 ulver. Kvoten gjelder for perioden 01.12.2025 til og med 31.05.2026, eller til kvoten er fylt dersom det skjer før perioden er slutt.

Innledende kommentarer

NOAH mener at vedtaket utgjør svært uforsvarlig forvaltning av ulv, og strider mot nasjonal og internasjonal lov – §§ 5, 8, 9 og 18 i naturmangfoldloven (nml.), Grunnlovens § 112 og artikler 2 og 9 i Bernkonvensjonen. Ulv er kategorisert som kritisk truet på norsk rødliste, hvilket betyr at det er ekstremt høy risiko for at ulv dør ut fra norsk natur. Det er store utfordringer med den genetiske levedyktigheten til den skandinaviske ulvebestanden. Innavl er en av de største truslene mot langsiktig overlevelse av bestanden. Innavlskoeffisienten er fortsatt meget høy, og risikoen knyttet til innavl er ikke redusert i en grad som ville gi grunn til å skyte ulv. Bestanden må være mye større for at den skal overleve på lang sikt, og den eneste muligheten for å få tilført nye gener til bestanden er å la streifende ulv få vandre utenfor det knappe 5 % av Norges areal som er avsatt til ynglende ulv (ulvesonen).

Norske myndigheter har nærmest opprettet en nulltoleranse-sone for ulv i 95 % av Norge. NOAH mener at det er i strid med Bernkonvensjonen at norske myndigheter har begrenset

forekomst av ulv til kun 5 % av Norges landareal. Tatt i betraktning den prekære tilstanden til ulv som kritisk truet i Norge og sterkt truet i Sverige, er Norge forpliktet til å sikre et strengt vern av ulv utover bestandsmålet. Norge er også forpliktet til å finne andre løsninger til eventuelle konfliktsituasjoner også utenfor ulvesonen.

I desember 2024 åpnet Bernkonvensjonen sak mot norsk ulvepolitikk. Her ble grunnlaget for lisensfelling – å redusere en kritisk truet art – kritisert som brudd på konvensjonen. I vedtaket den 6. desember 2024 oppfordret Den Stående komité til å «*prioritere ikke-dødelige tiltak for skadereduksjon og konfliktdemping, og til å styrke arbeidet for langsiktig sameksistens mellom mennesker og ulv*». Komiteen pekte også på at dagens politikk, der ulver ikke får lov til å leve i 95 % av landet og man med vitende vilje holder ulven nede på et så lavt antall at det betyr at arten er kritisk truet på norsk rødliste, er uforenelig med forpliktelsene i konvensjonen.

I et brev av 11. oktober 2024 uttalte byrået til Den Stående komité: «*At the same time, it noted with great concern that the predominant political intention to maintain open grazing in a great majority of the territory supposedly required culling*». Videre står det: «*The Bureau noted also that extensive culling did not seem to resolve the social conflict and raised the question of the perception of the species versus actual damages it causes. It asked about public policy consultations on the culling, if any, and suggested gradually moving away from its strict target and a very constrained wolf management zone to other policy measures, enhancing co-existence. The Bureau stressed that theoretical danger, social strain or fear and potential damage only did not constitute sufficient basis for derogating from the provisions of the Bern Convention.*»¹ Byrået klargjør altså at teoretisk fare, sosial belastning eller frykt, og potensiell skade ikke utgjør tilstrekkelig grunnlag for unntak fra konvensjonen. De understreket videre at omfattende felling **ikke** løser konfliktene og ba Norge bevege seg bort fra en snever ulvesone og strengt bestandsmål.

Det foreliggende vedtaket bygger nettopp på en praksis som er kritisert internasjonalt av Bernkonvensjonen. Dette bør medføre at det ikke åpnes for lisensfelling av ulv i region 4 og 5.

NOAHs vurdering

1. Vilkåret om bestandens overlevelse er ikke oppfylt, og vedtaket er ikke tilstrekkelig basert på kunnskapsgrunnlaget, jf. nml. § 8

¹ Third letter_Bern Convention_Complaint_2022_03 Norway Wolf culling policy Oct2024 2789-9799-6554 v.1

NOAH stiller seg kritisk til den tynne, utilstrekkelige saksutredningen som vedtaket bygger på. Det foreligger for eksempel ingen vurdering av hvilke konsekvenser lisensjakt vil ha på ulvebestanden, eller hvordan rovviltneemndene skal sikre at ikke genetisk verdifulle individer blir skutt under lisensjakten. Det foreligger heller ingen vurdering av ulvens status som kritisk truet på den norske rødlista, eller hvordan lisensfelling vil påvirke den alvorlige trusselen som innavl utgjør mot bestanden. Dette strider med naturmangfoldloven § 8 som sier at «virkningen på naturmiljøet skal synliggjøres».

NOAH kan ikke se hvordan rovviltneemndene kan tillate lisensfelling av ulv som er kategorisert som kritisk truet på den norske rødlista. Vinteren 2024-2025 ble det påvist kun 59-66 ulver i Norge, hvorav 40-47 med helnorsk tilhold. Dette er et katastrofalt lavt antall, og bør medføre at det ikke tillates lisensjakt på ulv.

Den skandinaviske ulvebestanden lider av ekstrem innavl, som fører til at foreldrepar får færre unger og at en mindre andel av ungene vokser opp.² Fortsetter det å være slik i mange nok generasjoner, vil det føre til store problemer med artens langsiktige overlevelse. NOAH kan ikke se at dette er blitt tilstrekkelig vurdert av rovviltneemndene.

Ved å skyte alle ulver som vandrer utenfor ulvesonen, gis det ikke rom for vandring, noe ulvebestanden er helt avhengig av for å overleve. Generelt bør ulver tillates å vandre nettopp fordi det er eneste måten å tilføre nye gener og sørge for at det er en mulighet for enslige foreldre å danne nye par slik at revirene kan holde seg stabile. På den måten unngår man med stor sannsynlighet unødige skader på beitedyr.

Bestandsmålet for ulv er satt slik at ynglinger utenfor ulvesonen skal medregnes, jf. § 3 første ledd i rovviltforskriften. Det var opprinnelig ikke ment at prinsippet om geografisk differensiert forvaltning skulle anvendes slik at det ikke kan forekomme ynglinger i det hele tatt utenfor ulvesonen. Praksisen som allerede har medført nulltoleranse for ulv utenfor ulvesonen kan ikke forsvares å være i samsvar med Bernkonvensjonen. Det skal ikke felles ulv for å regulere bestanden ned før vi har en levedyktig bestand av ulv i Norge og så lenge ulven er oppført i vedlegg II av Bernkonvensjonen.

Det er også svært alvorlig at det i liten grad tas hensyn til genetisk verdifulle dyr. Lisensfelling av ulv utenfor ulvesonen setter ulvebestandens overlevelse i fare, siden det er høy sannsynlighet for at genetisk viktige dyr skytes. NOAH finner det også svært kritikkverdig at det ikke er nevnt i

² Marty Kardos m.fl. Genomic consequences of intensive inbreeding in an isolated wolf population. Nature Ecology & Evolution. 20. november 2017.

saksdokumentene at ulven er kategorisert som sterkt truet på den svenske rødlista 2020. Det betyr at bestandens status i Sverige har forverret seg sammenlignet med rødliste-vurderingen fra 2015 da ulven var kategorisert som sårbar. Dette kunnskapsgrunnlaget burde ha vært tatt med i vurdering av vilkåret om bestandens overlevelse i Skandinavia. Rødlistevurdering gir et mer helhetlig bilde om bestandens status enn de matematiske beregningene om populasjonsstørrelsen med ulike beskatningsnivå. Det er heller ikke vurdert viktigheten av å tilrettelegge for vandring av ulv og beskytte og opprettholde sosial struktur i ulvebestanden, for bestandens overlevelse på lang sikt.

Dette taler for at det ikke bør tillates lisensfelling av ulv i regionen. Den omtalte kunnskapen tyder på at det er grunnlag til å være føre-var i vurdering av hvorvidt vilkåret om bestandens overlevelse er oppfylt. NOAH mener at kunnskapsgrunnlaget i rovviltneemndenes vurdering er mangelfullt og ikke oppfyller krav til kunnskapsgrunnlag i nml. § 8. NOAH kan heller ikke forstå hvorfor rovviltneemndene ikke har anvendt føre-var-prinsippet i denne saken. Det finnes ingen forvaltningsplan om langsiktig overlevelse av ulvebestanden i Norge. Ut ifra føre-var-prinsippet bør man derfor avstå fra lisensfelling av ulv i Norge. All annen praksis er etter NOAHs syn svært uansvarlig.

NOAH mener at det ikke bør tillates lisensfelling utenfor ulvesonen, siden det i seg selv vil være skadelig for bestandens overlevelse på kort og lang sikt.

2. Vilkaåret om skade er ikke oppfylt

Rovviltneemndene begrunner sitt vedtak i naturmangfoldloven § 18 bokstav b, men anvender bestemmelsen i strid med Bernkonvensjonen. Rovviltneemndene har såvidt drøftet «skadeomfanget» i denne saken. Nemndene viser kun generelle uttalelser om antall erstattede og dokumenterte sauer tapt til ulv i saksutredningen. Det står at det er dokumentert 73 skader på sau i region 4 og 5 forårsaket av ulv i 2025. Av disse har 41 skader oppstått utenfor ulvesonen. Det unnlates å gjøre en konkret vurdering av skaderisikoen og vise – utover generelle uttalelser – hva som er omfanget, alvorlighetsgraden og sannsynligheten for eventuelle fremtidige tap. NOAH mener også at tapsomfanget i regionene ikke er av en slik størrelse eller alvorlighet som gir grunnlag for lisensfelling, jf. nml. § 18 bokstav b.

Bernkonvensjonen har uttrykkelig fastslått at «*theoretical danger, social strain or fear and potential damage only*» ikke er tilstrekkelig for å gjøre unntak fra vernet. Vedtaket bygger altså direkte på forhold som er kritisert som brudd på konvensjonen.

Videre begrunner nemnda lavere terskel for felling med at ulvesonen utgjør en interesseavveining i seg selv. Bernkonvensjonen har kritisert denne politikken og oppfordret Norge til å bevege seg bort fra en snever ulvesone og mot sameksistens mellom mennesker og ulv. Vedtaket er dermed ikke bare i strid med nml. § 18, men også med Norges forpliktelser etter Bernkonvensjonen.

NOAH mener også at det ikke er tilstrekkelig grunn til å anta at ulv som dukker opp i regionene utgjør et «skadepotensial» for fremtidig beitesesong. Mest sannsynlig vil disse ulvene vandre videre og forlate områdene før beitedyr slippes på beitet. NOAH mener dessuten at lisensfelling ikke er et egnet tiltak for å hindre eventuelle tap av beitedyr. Forskningen på dette feltet konkluderer tvert imot at skyting er et lite effektivt tiltak for å hindre tap, og at forvaltningsmyndigheter i stedet bør legge mer vekt på ikke-dødelige tiltak for effektiv og langsiktig beskyttelse (se punkt 4 nedenfor).

NOAH henviser videre til Revised Resolution No. 2 (1993) on the scope of Articles 8 and 9 of the Bern Convention, vedtatt av den Stående Komiteen den 2. desember 2011 hvor det lyder i henhold til anvendelse og fortolkning av artikkel 9 første ledd bokstav b (som tilsvarer nml. § 18 første ledd bokstav b): «(...) *The exceptions should be proportional to the damage suffered (...)*». NOAH mener at tapssituasjonen i regionene ikke er av en slik størrelse eller alvorlighet som gir grunnlag til å tillate lisensfelling av kritisk truet ulv, jf. nml. § 18 bokstav b. På lignende måte har Lovavdelingen uttalt at «loven oppstiller et visst minstekrav til skadens alvorlighetsgrad og omfang, før uttak kan skje» (Lovavdelingens uttalelse den 15.12.2016, s 5). NOAH mener at dette minstekravet ikke er oppfylt i vedtaket.

NOAH kan ikke se at rovviltnemndene har gitt begrunnelse eller vist bevis om at tap av beitedyr forårsaket av ulv i region 4 og 5 eller at skadepotensialet er av en slik størrelse eller alvorlighetsgrad at nml. § 18 første ledd bokstav b kan anses å være oppfylt.

3. Det finnes ikke hjemmel for å skyte ulv utenfor ulvesonen ut ifra naturmangfoldloven § 18 første ledd bokstav c

I områder hvor det ikke er tamreindrift eller utmarksbeiter for sau, anser sekretariatet at det er hjemmel for felling av revirhevdende ulver i medhold av naturmangfoldloven § 18 første ledd bokstav c.

Det er understreket i flertallsmerknader (Innst. 257 L (2016-2017)) at ved vurderingen av offentlige interesser skal det foretas en konkret vurdering i det enkelte tilfelle. NOAH kan ikke se at det har vært foretatt noen konkret vurdering.

Som nevnt i innledningen har Bernkonvensjonen åpnet sak mot norsk ulvepolitikk. Den stående komiteen uttalte i vedtak av 6. desember 2024 at *«det å betrakte dødelige tiltak som en norm, med henvisning til “offentlige interesser av vesentlig betydning”, uten at alternative tiltak er forsøkt, er i strid med Bernkonvensjonens artikkel 9 – uavhengig av artens vernnivå.»* (NOAHs understrekning). Høyesterett har kommet i dom HR-2021-622-A til at *«den differensierte rovdyrforvaltningen er en form for interesseavveining i forkant»*, men det betyr ikke at man kan unnlate å foreta en vurdering av de ulike hensynene som gjør seg gjeldende. Når forutsigbarhet *«ved at det kan forventes at ulv ikke etablerer seg i områder utenfor ulvesonen»* gis avgjørende vekt som *«en offentlig interesse av vesentlig betydning»* etter nml § 18 første ledd bokstav c, vil dette medføre at hele unntaksbestemmelsen i § 18 mister sin hensikt og ulv som en naturlig forekommende art i Norge faktisk er blitt fjernet fra naturmangfoldlovens virkeområde. Det er vernet av ulv som er gjort til unntakstilfelle. Den Stående Komiteen har vært tydelig på at dette ikke er i samsvar med Bernkonvensjonen.

I et brev til KLD/Miljødirektoratet av 11.oktober 2024 uttalte byrået til Den Stående komité: *«At the same time, it noted with great concern that the predominant political intention to maintain open grazing in a great majority of the territory supposedly required culling»*. Videre står det: *«The Bureau noted also that extensive culling did not seem to resolve the social conflict and raised the question of the perception of the species versus actual damages it causes. It asked about public policy consultations on the culling, if any, and suggested gradually moving away from its strict target and a very constrained wolf management zone to other policy measures, enhancing co-existence. The Bureau stressed that theoretical danger, social strain or fear and potential damage only did not constitute sufficient basis for derogating from the provisions of the Bern Convention.»*³ Byrået klargjør altså at teoretisk fare, sosial belastning eller frykt, og potensiell skade ikke utgjør tilstrekkelig grunnlag for unntak fra konvensjonen. De understreket videre at omfattende felling **ikke** løser konfliktene og ba Norge bevege seg bort fra en snever ulvesone og strengt bestandsmål.

Vedtaket om lisensjakt utenfor sonen er nettopp uttrykk for en slik «normativ» bruk av lisensfelling, uten at andre, ikke-dødelige tiltak er forsøkt.

³ Third letter_Bern Convention_Complaint_2022_03 Norway Wolf culling policy Oct2024 2789-9799-6554 v.1

NOAH mener videre at hensynet til generelle «offentlige interesser» som konfliktdemping, distriktpolitiske forhold eller forutsigbarhet er heller ikke hjemlet som legitime uttaksgrunner i artikkel 9, og kan derfor ikke rettferdiggjøre skyting av en kritisk truet art som ulv. Nemndas vedtak bygger dermed på et rettsgrunnlag som står i direkte motstrid til Bernkonvensjonen.

NOAH bemerker i tillegg at det å skyte ville dyr ut ifra et ønske av «*de som bor og arbeider utenfor ulvesonen*» slik at disse dyrene ikke forekommer i sine naturlige utbredelsesområder, heller ikke er i samsvar med dyrevelferdsloven § 3 som fastslår at dyr har egenverdi uavhengig av den nytteverdien de måtte ha for mennesker. I tillegg representerer en slik oppfatning kun et mindretall av mennesker som «bor og arbeider» utenfor ulvesonen, og unnlater å ta hensyn til det flertallet som vil ha ulv i områdene hvor de bor, eller som er nøytrale til ulv. NOAH reagerer på at det ikke legges vekt på NINAs forskning over flere år, som viser at også i områdene med ulv er et stort flertall positive til ulv. Forskningen viser at den største gruppen i disse områdene er de som liker ulven godt (ca. 36%), mens de som misliker ulven sterkt utgjør et klart mindretall (ca. 13%). Hele 60% uttrykker at de liker ulv.⁴ Ifølge en rapport publisert av NINA i 2024 «Nordmenns holdninger til store rovdyr: 2010, 2017 og 2023» er store rovdyr populære i Norge. De er mer populære på større steder enn på mindre steder, men også i rurale områder er det vanligere å like enn å mislike at jerv, bjørn, gaupe og ulv finnes i Norge. Det ble også konkludert med at informasjonstiltak og undervisning om positive sider ved rovdyr får bred støtte, mens avlivningstiltak, som hiuttak, har lav oppslutning.⁵

I en undersøkelsene gjennomført av Dressel et al. publisert i 2023 «En studie av 2021 års licensjaks effekt på attityder till varg» konkluderte forskerne med:⁶ *«I den kvantitativa delen av studien kunde vi inte finna någon stark effekt av 2021 års licensjakten på allmänhetens attityder till varg, dess förvaltning eller tillit till förvaltande myndigheter. Som den detaljerade redovisningen visade upptäckte vi för vissa frågor i vissa län signifikanta förändringar, men genomgående med små effektstorlekar. Dessutom varierade även riktningen på attitydförändringarna (mer eller mindre positiva eller mer negativa attityder) mellan länen. I vissa aspekter observerades till och med förändringar i kontroll-länen, där ingen jakt på varg genomförts. Liknande utfall såg vi inom våra analyser på kommunnivå. Varken i de kommuner där jakten ägde rum eller kommuner utan jakt, inom de fyra länen som genomfört licensjakt (Värmland, Gävleborg, Örebro och Västmanland) visade starka förändringar. Utifrån detta*

⁴ Krange, O. Skogen, K. 2019. Ulovlig jakt på store rovdyr. Holdninger i befolkningen, lokalsamfunn og blant jegere. NINA Rapport 1663. Norsk institutt for naturforskning.

⁵ Krange, O. & Figari, H. 2024. Nordmenns holdninger til store rovdyr: 2010, 2017 og 2023. NINA Rapport 2407. Norsk institutt for naturforskning.

⁶ S. Dressel, G. Ericsson, S. Lindgren & C. Sandström, Rapport 7087, 2023 September: <https://naturvardsverket.diva-portal.org/smash/get/diva2:1801448/FULLTEXT02.pdf>

konstaterar vi att licensjakten under 2021 som en enskild förvaltningsåtgärd inte haft någon egentlig effekt på allmänhetens attityder till varg under den period som studien genomfördes.»

Som de nevnte undersøkelsene viser, handler det å skape tillit og dempe konflikter i ulveforvaltning ikke om antakelser, men det er et eget fagfelt hvor det allerede finnes en del relevant forskning både i Norge og andre land. Myndighetene er lovpålagt å basere vedtak om lisensfelling av ulv på det best tilgjengelige kunnskapsgrunnlaget, jf. §§ 8 og 9 i nml.

NOAH mener at det heller bør åpnes for yngling av ulver i blå sone utenfor ulvesonen, siden dette vil øke forutsigbarhet pga. ulvens forutsigbare områdebruk. Det er påpekt i Meld.St.21 (2015-2016) at «*Ulvens revirhevdende atferd medfører en forutsigbar områdebruk*». Dette vil igjen kunne gi større mulighet til å fokusere på tiltak som er rettet mot å legge til rette for sameksistens med ulv som etter hvert vil føre til lavere konfliktnivå. NOAH vil understreke at effektiv konfliktdemping ikke bare dreier seg om å få ned den faktiske skaden (på for eksempel beitedyr), men om å øke toleransen for tilstedeværelsen av ulv. Dette bør innebære aktivt engasjement på lokalt, regionalt og sentralt nivå for å øke forståelse og aksept for ulv og andre rovdyr, noe som også vil hjelpe med å håndtere problematikken rundt opplevelse av frykt og utrygghet hos de som eventuelt føler dette.

NOAH mener at myndighetene må jobbe for å skape tillit rundt forvaltning som prioriterer beskyttelse av ulv, og ikke det motsatte – nedskyting av ulv. En interesse i å imøtekomme forventningen at det ikke skal forekomme noen ulver utenfor ulvesonen var neppe ment å utgjøre en offentlig interesse som kan begrunne unntak fra den strenge beskyttelsen av ulv etter Bernkonvensjonens artikkel 9.

4. Vilåret om andre tilfredsstillende løsninger er ikke oppfylt

Ifølge naturmangfoldloven § 18 er det adgang til lisensfelling kun dersom vilåret om at formålet ikke kan nås på annen tilfredsstillende måte, er oppfylt. Dette gjelder også i såkalte «beiteprioriterte områder». Det finnes mange alternativer til nedskyting av ulv, men disse er ikke tilstrekkelig vurdert eller utprøvd av rovviltmyndene.

Bernkonvensjonen har uttrykkelig pålagt Norge å prioritere ikke-dødelige tiltak og kritiserte at hensynet til utmarksbeite gis forrang foran vern av en kritisk truet art. Vedtaket bygger nettopp på denne kritiserte praksisen, og er dermed i strid med Bernkonvensjonen. NOAH vil også påpeke at prinsippet om differensiert forvaltning ikke fritar myndighetene fra å oppfylle lovens

og konvensjonens vilkår. Å bruke politisk definerte «beiteprioriterte områder» for å sette til side plikten til forebyggende tiltak innebærer en uriktig rettsanvendelse og gjør vedtaket ugyldig.

Når det gjelder lisensfelling av både reviretablerte ulver og streifulver med grunnlag i naturmangfoldloven § 18 første ledd bokstav b, mener NOAH at det finnes ikke-dødelige tiltak som kan iverksettes for å beskytte beitedyr mot ulv. Det er bevis fra flere forskningsstudier at lokale forhold, ikke antallet av rovdyr, spiller en nøkkelrolle for å redusere omfanget av tap til rovdyr.⁷ Forskning gjennomført i Slovakia konkluderte med at faktorer forbundet med økt risiko inkluderer landskapstrekk, avstand til skogsdeksel, redusert tilgjengelighet av ville byttedyr eller høye tettheter av rådyr i beitemarker, lammings/kalving i buskvegetasjon, mangel på menneskelig tilstedeværelse, vokterhund, og muligens feilaktig avhending av kadaver. Forskningen pekte også på at enkelte variabler kan være av midlertidig karakter – for eksempel at ulv angrep husdyr mer etter mildere vintre.⁸

Også forskning på andre, mindre rovdyrarter viser at biologiske prinsipper gjør at felling ofte har liten effekt.⁹ Istedenfor kunstig fjerning av rovdyr gjennom felling, vil endring i miljøforhold slik at mindre byttedyr har flere valgmuligheter for flukt/gjemsel være mer effektivt. I ulvens tilfelle er også byttedyret (tamdyrene) manipulert av mennesker og «kunstig» tilgjengelig i naturen – men det fjerner ikke det biologiske prinsippet om at det er byttedyrenes muligheter til å beskytte seg som må endres, ikke rovdynenes tilstedeværelse. Også i andre situasjoner der dyr (ikke bare rovdyr) tiltrekkes av menneskelig aktivitet og dette oppfattes som uønsket, ser man at fjerning av dyreindivider har liten og kortsiktig effekt. Det som har effekt er å gjøre et annet miljø mer tiltrekkende, samtidig som miljøet dyret tiltrekkes til gjøres vanskeligere tilgjengelig/mindre tiltrekkende. I ulvens tilfelle betyr dette at beitedyrenes miljø må manipuleres for å oppfattes som mindre tiltrekkende for ulven.

Resultatene fra den slovakiske undersøkelsen er bekreftet av en studie om ulvepredasjon i Portugal. Denne forskningen konkluderte med at nivået av tapene er betydelig påvirket av beitepraksis.¹⁰ Undersøkelsen kom til at predasjonen var spesielt høy på beitearealer hvor dyrene går fritt i utmarksbeite. Predasjonsproblemet med denne praksisen var imidlertid i stor grad

⁷ Rigg, R., Find'o, S., Wechselberger, M., Gorman, M. L., Sillero-Zubiri, C., & Macdonald, D. W. (2011). Mitigating carnivore–livestock conflict in Europe: lessons from Slovakia. *Oryx*, 45(2), 272-280.

⁸ Mech et al., 1988. The Arctic Wolf: Living with the pack.

⁹ Culling pest animals can do more harm than good. *The Conversation* (2015). Tilgjengelig på nett: <http://theconversation.com/culling-pest-animals-can-do-more-harm-than-good-40702>

¹⁰ Pimenta, V., Barroso, I., Boitani, L., & Beja, P. (2017). Wolf predation on cattle in Portugal: Assessing the effects of husbandry systems. *Biological Conservation*, 207, 17-26.

konsentrert om de få besetningene som ble etterlatt ubeskyttet om natten, mens det semi-begrensede husdyrholdet led mye lavere tap på grunn av ulveangrep.¹¹

Undersøkelsen gjennomført i Portugal foreslår videre å fokusere på den bestemte beitepraksisen fremfor selve systemet, på grunn av den sterke økonomiske oppmuntringen for å opprettholde store besetninger. Slike rutiner kan omfatte gjerdning eller bruk av vokterhunder, spesielt om natten, og å ikke bringe ungdyr yngre enn tre måneder til beite. Sistnevnte tiltak hadde en særlig sterk effekt på ulvepredasjon i den frittgående praksisen, knyttet til den høye sårbarheten hos unge dyr.

Som i Norge er beite i Slovakia vanligvis ikke gjerdet og beiteområdene er oppdelt med skog. Sikring av hele beiteområdet med rovdysikker gjerdning er uakseptabelt for de fleste bønder i Slovakia, så vokterhunder har vært det beste alternativet for flokkbeskyttelse der ulv er til stede.

Det fremgår at skader per rovdyr er lavere i Slovakia enn for eksempel i Norge hvor ulvebestanden er mindre i antall. Selv unge vokterhunder har vist å redusere predasjon og forhindre såkalt surplus killing ved aktivt å avvise rovdyr, som rapportert i Romania.¹² Surplus killing påvirker særlig enkelte bønder og utgjør i disse tilfellene en stor andel av alle tap slik at forebygging kan ha betydelige fordeler.

Bedøving og flytting av enkeltindivider av ulv til andre områder er et virkemiddel som ofte ikke blir vurdert eller brukt i såkalte «skadesituasjoner». Det må også vurderes å flytte husdyr til områder der det er mindre sannsynlighet for konflikt mellom beitedyr og rovdyr. Om våren kan utslipp av beitedyr til utmark utsettes. Det er også mulig å gjennomføre tiltak slik at beitedyr ikke slippes ut i rovdryrområder overhodet. Forvaltningen har gode intensiver i form av tydelig økonomisk kompensasjon for innkjøp av fôr til fôring på gårder. Det finnes også tilskudd til sauehold som velger å holde dyrene hjemme i beitesesongen.

NOAH vil videre kommentere bruk av flaggliner («fladry»). Dette er et tiltak som har vist seg effektivt i forebyggende arbeid i blant annet USA, særlig for å unngå ytterligere skader ved en lokalitet. I Norge kan NOAH imidlertid ikke se at dette er forsøkt anvendt som forebygging i særlig grad – tvert imot bruker man det i jakt på ulv. NOAH ser det som et paradoks at et hinder som viser seg å være så sterkt at det effektivt hindrer ulven i å flykte fra livsfare, ikke brukes i avskrekking av ulv som forebyggende tiltak – selv om det benyttes til dette i andre land.

¹¹ Denne undersøkelsen fant også at husdyrbesetningens størrelse var den viktigste variabelen knyttet til antall ulveangrep. Et stort antall storfe tiltrukket ulveaktivitet. Stort antall dyr i besetningen ble ofte spredt over store områder, noe som på lik linje økte treff med ulv og dermed sannsynligheten for predasjon.

¹² Mertens & Promberger (2001). Economic aspects of large carnivore-livestock conflicts in Romania.

NOAH mener det finnes alternative tiltak som er langt mer effektive enn lisensfelling for å hindre skade på beitedyr (som vist ovenfor). Forskningen på konflikter mellom menneskelige interesser og rovdyr er tydelig på at det bør legges mer vekt på ikke-letale forebyggende tiltak.¹³¹⁴¹⁵ NOAH mener at rovviltneemndenes vedtak ikke er kunnskapsbasert og strider med både nasjonalt og internasjonalt lovverk om bevaring av truede dyr.

I stedet for å tillate ikke-selektiv lisensfelling, bør man heller fokusere på å legge til rette for en mer effektiv erstatningsordning og mer effektiv bruk av ikke-letale forebyggende tiltak.

Når det gjelder lisensfelling av reviretablerte ulver med grunnlag i naturmangfoldloven § 18 første ledd bokstav c, er det ikke klargjort i vedtaket hva som menes med «tilstrekkelig grad» eller «fullt ut». Disse uttrykkene har avgjørende betydning ved vurderingen. Det nevnes flyktig noen andre løsninger, men nemndene kommer raskt til konklusjon at disse ikke er nok – uten noen begrunnelse eller henvisning til datagrunnlag. Heller ikke er det gjort noen vurdering av hvorvidt skyting av ulv faktisk «fullt ut» avhjelper, og dette i enda mer betydelig grad enn andre ikke-letale løsninger, heller ikke er det henvist til noen undersøkelser eller annet datagrunnlag som kunne bekrefte disse generelle konklusjonene om skyting som den eneste tilfredsstillende løsning. Ettersom det er tilstedeværelsen av ulv i seg selv som defineres som problemet, mister kravet om at det først må prøves ut andre tilfredsstillende løsninger sin betydning. NOAH mener dette bryter lovens forutsetninger for anvendelse av unntaksbestemmelsen.

NOAH henviser til Miljødirektoratets utredning om endring av bestandsmål for ulv publisert i slutten av september 2023 hvor Miljødirektoratet påpeker at *«tilskuddsordningene som har vært og er tilgjengelige for de som opplever konflikter med ulv, må kunne anses å ha gitt positive bidrag til å redusere konflikten»*. Miljødirektoratet anser videreføring av tilskuddsordningene som viktig.¹⁶ NOAH er enig i det. Disse tiltakene og hvordan de oppleves som konfliktdepende er ikke blitt vurdert i vedtaket som underbygger ytterligere at vilkåret om andre tilfredsstillende løsninger ikke er oppfylt. Sekretariatet har kun nevnt noen få andre tiltak, men ikke begrunnet

¹³ Rigg, R., Find'o, S., Wechselberger, M., Gorman, M. L., Sillero-Zubiri, C., & Macdonald, D. W. (2011). Mitigating carnivore–livestock conflict in Europe: lessons from Slovakia. *Oryx*, 45(2), 272-280.

¹⁴ Karlsson, J., & Johansson, Ö. (2010). Predictability of repeated carnivore attacks on livestock favours reactive use of mitigation measures. *Journal of Applied Ecology*, 47(1), 166-171.

¹⁵ Treves, Adrian., Krofel, Miha., & McManus, Jeannine. Predator control should not be a shot in the dark. *Front Ecol Environ* 2016; 14(7): 380– 388, doi:10.1002/fee.1312.

¹⁶

<https://www.miljodirektoratet.no/publikasjoner/2023/september-2023/utredning-om-endring-av-bestandsmaal-for-uly-i-norge/>

hvorfor disse ikke er tilstrekkelige eller tilfredsstillende. Dette er ytterligere bevis om uvilje til å legge til rette for tilpasninger, og ikke minst usaklig og manglende saksbehandling.

Rovviltnemndene har ikke gitt noen objektiv eller verifiserbar begrunnelse for hvorfor felling er den eneste tilfredsstillende løsningen, og har ikke tilstrekkelig drøftet eventuelle andre løsninger. NOAH mener derfor at vilkåret om å finne andre tilfredsstillende løsninger ikke er oppfylt i denne saken, jf. nml. § 18 andre ledd og Bernkonvensjonens artikkel 9.

Konklusjon

NOAH – for dyrs rettigheter konkluderer med at vedtaket utgjør svært uforsvarlig forvaltning av ulv og strider mot nasjonal og internasjonal lov – §§ 4,5,8,9, 10 og 18 i naturmangfoldloven, Grunnlovens § 112, og artikler 2,6 og 9 i Bernkonvensjonen. I tillegg strider vedtaket med mål 4 i den nye naturavtalen (Kunming-Montreal rammeverket for naturmangfold) som er helt tydelig på at menneskelig indusert utryddelse av kjente truede arter skal stanses umiddelbart. Vi ber derfor om at vår klage tas til følge og at det ikke tillates lisensfelling av ulv utenfor ulvesonen i region 4 og 5 i 2025-2026.

Med vennlig hilsen

NOAH – for dyrs rettigheter v/
Henriette L. Diesen (biolog)